

ΜΗΔΕΙΑ

ΤΡΟΦΟΣ

Εἶθ' ὄφελ' Ἀργοῦς μὴ διαπτάσθαι σκάφος
Κόλχων ἐς αἶαν κυανέας Συμπληγάδας,
μηδ' ἐν νάπαισι Πηλίου πεσεῖν ποτε
τμηθεῖσα πεύκη, μηδ' ἐρετμῶσαι χέρας
ἀνδρῶν ἀριστέων οἷ τὸ πάγχρυσον δέρος
Πελία μετῆλθον. οὐ γὰρ ἂν δέσποιν' ἐμὴ
Μήδεια πύργους γῆς ἔπλευσ' Ἰωλκίας

5

5 ἀριστέων Wakefield : ἀρίστων codd. 10 post h.v. Kovacs lacunam indicavit ac 2 vss. supplevit

1. εἶθ' ὄφελ' Ἀργοῦς μὴ διαπτάσθαι: contaminatie van twee constructies: 1. εἶθε διέπτατο, en 2. ὄφελε διαπτάσθαι. Beide constructies dienen om een onvervulbare wens weer te geven. Voor de onvervulbare wens in het heden (Och mocht dat gebeuren) imperfectum resp. inf. praes., voor de onvervulbare wens in het verleden (Och mocht dat gebeurd zijn, was dat maar gebeurd) de aoristus resp. inf. aor.; de ontkenning is μὴ; zie HG § 130. διαπτάσθαι: de tragici gebruiken vaak Homerische vormen, hier als aor. van πέτομαι ἐπτάμην in plaats van het Attische ἐπτόμην. — σκάφος: schip, schuit; Ἀργοῦς hierbij als gen. expl. zie HG § 116, 5 (ἀρετῆς ὄνομα - het woord "deugd"). 3. ἐν νάπαισι: met de kwestie enkelvoud / meervoud wordt door de tragici niet volgens stricte logica omgesprongen: een boom kan niet in meer dalen gekapt zijn, van één spar kunnen niet meerdere riemen zijn vervaardigd, niettemin hier νάπαισι (pl.) en vs. 4 πεύκη (s.). 4. ἐρετμῶσαι χέρας: 'de handen van riemen voorzien (hebben)'. 5. πάγχρυσον δέρος: 'het gulden vlies'. 6. Πελία: Pelias had zich wederrechtelijk meester gemaakt van het koningschap van Jasons vader Aeson. Hij gaf Jason opdracht het gulden vlies te halen in de verwachting dat Jason dat avontuur niet zou overleven. . δέσποιν' ἐμὴ Μήδεια: hiermee wordt duidelijk dat de proloog wordt uitgesproken door een slavin van Medea. 7. πύρ-

ἔρωτι θυμὸν ἐκπλαγεῖσ' Ἰάσωνος·
 οὐδ' ἂν κτανεῖν πείσασα Πελιάδας κόρας
 πατέρα κατώκει τήνδε γῆν Κορινθίαν 10
 <φίλων τε τῶν πρὶν ἀμπλακοῦσα καὶ πάτρας.
 καὶ πρὶν μὲν εἶχε κἀνθάδ' οὐ μεμπτὸν βίον>
 ξὺν ἀνδρὶ καὶ τέκνοισιν, ἀνδάνουσα μὲν
 φυγὰς πολίταις ὧν ἀφίκετο χθόνα
 αὐτῷ τε πάντα ξυμφέρουσ' Ἰάσωνι·
 ἥπερ μεγίστη γίγνεται σωτηρία,
 ὅταν γυνὴ πρὸς ἄνδρα μὴ διχιστατῆ. 15
 νῦν δ' ἐχθρὰ πάντα, καὶ νοσεῖ τὰ φίλτατα.
 προδοῦς γὰρ αὐτοῦ τέκνα δεσπότην τ' ἐμὴν
 γάμοις Ἰάσων βασιλικοῖς εὐνάζεται,
 γήμας Κρέοντος παῖδ' ὃς αἰσυμνᾷ χθονός.
 Μήδεια δ' ἡ δύστηνος ἠτιμασμένη 20

12 *φυγὰς πολίταις* Pierson : *φυγῆ πολιτῶν* codd. || 13 *αὐτῷ* Sakorraphos : *αὐτῆ* codd. 41 del. Musgrave

γους γῆς ἔπλευσ' Ἰωλκίας: de praepositie, in dit geval *εἰς*, wordt door de tragici veelvuldig achterwege gelaten.

9. *κτανεῖν πείσασα Πελιάδας κόρας*: Medea had de dochters van Pelias overgehaald hun vader een verjongingskuur te geven (d.m.v. een infuus met kruidensap, zoals zij met succes Aeson had verjongd). Het experiment had een dodelijke afloop en Medea maakte zich ijlings uit de voeten. 10. *κατώκει*: imperf. ind. met ἂν - irrealis van het heden, zie HG § 130, 2. 10 b. *ἀμπλακοῦσα*: *ἀμπλακίσκω* + genit. - mislopen, verliezen. — *οὐ μεμπτὸν βίον*: ‘een onberispelijk leven’. 12. *φυγὰς πολίταις*: met Piersons conjectuur zijn voor de vertaler alle problemen de wereld uit, maar is mogelijk de lectio vera geofferd. Als je de lezing der MSS. handhaaft is *φυγῆ* dativus modi (zie HG § 119, 4) bij *ἀφίκετο* en heeft *πολιτῶν* door attractio inversa de naamval van het pronomen relativum aangenomen (zie HG § 144). 13. *πάντα ξυμφέρουσ' Ἰάσωνι*: ‘in alles behulpzaam aan Jason’. 16. *νῦν δ' ἐχθρὰ πάντα*: sc. *ἐστίν*. 19. *ὃς αἰσυμνᾷ χθονός*: ‘die vorst is van het land’.

βοῶ μὲν ὄρκους, ἀνακαλεῖ δὲ δεξιᾶς
 πίστιν μεγίστην, καὶ θεοὺς μαρτύρεται
 οἴας ἀμοιβῆς ἐξ Ἰάσονος κυρεῖ.
 κεῖται δ' ἄσιτος, σῶμ' ὑφεῖσ' ἀλγηδόσιν,
 τὸν πάντα συντήκουσα δακρύοις χρόνον 25
 ἐπεὶ πρὸς ἀνδρὸς ἦσθετ' ἠδίκημένη,
 οὐτ' ὄμμ' ἐπαίρουσ' οὐτ' ἀπαλλάσσουσα γῆς
 πρόσωπον· ὡς δὲ πέτρος ἢ θαλάσσιος
 κλύδων ἀκούει νουθετουμένη φίλων,
 ἣν μὴ ποτε στρέψασα πάλλευκον δέρον 30
 αὐτὴ πρὸς αὐτὴν πατέρ' ἀποιμώξῃ φίλον
 καὶ γαῖαν οἴκους θ', οὐς προδοῦσ' ἀφίκετο
 μετ' ἀνδρὸς ὅς σφε νῦν ἀτιμάσας ἔχει.
 ἔγνωκε δ' ἡ τάλαινα συμφορᾶς ὕπο
 οἶον πατρώας μὴ ἀπολείπεσθαι χθονός. 35
 στυγεῖ δὲ παῖδας οὐδ' ὀρῶσ' εὐφραίνεται.
 δέδοικα δ' αὐτὴν μὴ τι βουλευσῆ νέον·
 βαρεῖα γὰρ φρήν, οὐδ' ἀνέξεται κακῶς
 πάσχουσ' (ἐγῶδα τήνδε) δειμαίνω τέ νιν
 μὴ θηκτὸν ὦση φάσγανον δι' ἥπατος 40

21. *δεξιᾶς πίστιν μεγίστην*: lett.: van de rechterhand de grootste trouw; vert.: 'het met de rechterhand bevestigde erewoord'. 22. *μαρτύρεται*: 'roept als getuigen aan'. Het activum *μαρτυρέω* heeft dezelfde dubbele betekenis als 'getuigen' in het Nederlands: 1. iets waarnemen; 2. een verklaring afleggen. 23. *οἴας ἀμοιβῆς ἐξ Ἰάσονος κυρεῖ*: *κυρεῖν* wordt gebruikt als synoniem van *τηχάνειν*. 26. *ἦσθετ'*: = *ἐπύθετο*. 30. *ἣν μὴ ποτε*: 'als ze niet soms... ', 'behalve dat ze soms... '. 33. *σφε*: acc. sing. masc. en fem. van het enclitisch pronomen personale, = *νιν*. — *ἀτιμάσας ἔχει*: de tragici gebruiken vaak een coniugatio periphrastica waar Attisch proza het perfectum (*ἠτίμηκε*) zou gebruiken. 40. *ὦση φάσγανον δι' ἥπατος*: van wie? de lever (vertaal liever "hart") van Glauce lijkt mij, zoals ook blijkt uit wat volgt;

[σιγῆ δόμους εἰσβᾶσ', ἴν' ἔστρωται λέχος,]
 ἢ καὶ τυράννους τόν τε γήμαντα κτάνη
 κᾶπειτα μείζω συμφορὰν λάβη τινά.
 δεινὴ γάρ· οὔτοι ῥαδίως γε συμβαλὼν
 ἔχθραν τις αὐτῆ καλλίνικον ἄσεται. 45
 ἀλλ' οἶδε παῖδες ἐκ τρόχων πεπαυμένοι
 στείχουσι, μητρὸς οὐδὲν ἐννοούμενοι
 κακῶν· νέα γὰρ φροντὶς οὐκ ἀλγεῖν φιλεῖ.

ΠΑΙΔΑΓΩΓΟΣ

παλαιὸν οἴκων κτῆμα δεσποίνης ἐμῆς,

42 τυράννους Hermann : τύραννον codd. || 45 καλλίνικον Willink : καλλίνικον codd. | ἄσεται Muretus : οἴσεται codd.

anderen (o.a. Willink) denken aan zelfmoord; in het licht van vs. 42 gaat het om moord, niet om zelfmoord; de vss. 38-43 worden vrij algemeen voor een interpolatie gehouden. 40-41 keren terug 379-80, waar ze beter op hun plaats zijn.

42. ἢ καὶ τυράννους: 'en bovendien leden van het koningshuis'. Indien men τύραννον, de lezing der MSS handhaaft, wordt Creon bedoeld, of – volgens sommigen – Glauce als tenminste τύραννον femininum kan zijn. — τόν τε γήμαντα κτάνη: dat kan alleen een levend persoon, dus vervalt de mogelijkheid om vs. 40 op te vatten als zelfmoord. 44. δεινή: als men Medea met één woord wil karakteriseren is het hiermee. 45. αὐτῆ: sc. Μηδεία. καλλίνικον ἄσεται: 'zal een overwinningslied zingen'; Kamerbeek handhaaft de lezing der MSS οἴσεται 'zal de overwinning behalen', maar vlg. Mastronarde mag het adjectief in deze wending niet zonder lidwoord als substantief gebruikt worden; aan Willinks καλλίνικος is dan misschien ook niet te ontkomen. 46. τρόχων: 'geren', 'gedraaf', of 'hoepels(pel)' τροχῶν; o.a. Kamerbeek, Kovacs en Mastronarde kiezen voor τρόχων. 491. παλαιὸν οἴκων κτῆμα: deel van de inventaris genoemd te worden werd door de toegesprokene niet als belediging opgevat en werd door spreker eerder als compliment bedoeld: het betekende vertrouwd door zijn meesters omdat zijn betrouwbaarheid was gebleken.

- τί πρὸς πύλαισι τήνδ' ἄγουσ' ἐρημίαν 50
 ἔστηκας, αὐτὴ θροομένη σαυτῆ κακά;
 πῶς σοῦ μόνη Μήδεια λείπεσθαι θέλει;
- TP.** τέκνων ὀπαδὲ πρέσβυ τῶν Ἴασονος,
 χρηστοῖσι δούλοις ξυμφορὰ τὰ δεσποτῶν
 κακῶς πίτνοντα, καὶ φρενῶν ἀνδράπτεται. 55
 ἐγὼ γὰρ ἐς τοῦτ' ἐκβέβηκ' ἀλγηδόνοσ
 ὥσθ' ἴμερός μ' ὑπῆλθε γῆ τε κούρανῶ
 λέξαι μολούσῃ δεῦρο δεσποίνης τύχας.
- ΠΑ.** οὔπω γὰρ ἡ τάλαινα παύεται γόων;
- TP.** ζηλῶ σ'· ἐν ἀρχῇ πῆμα κοῦδέπω μεσοῖ. 60
- ΠΑ.** ὦ μῶρος, εἰ χρὴ δεσπότησ εἰπεῖν τόδε·
 ὡς οὐδὲν οἶδε τῶν νεωτέρων κακῶν.
- TP.** τί δ' ἔστιν, ὦ γεραιέ; μὴ φθόνει φράσαι.
- ΠΑ.** οὐδέν· μετέγων καὶ τὰ πρόσθ' εἰρημένα.
- TP.** μή, πρὸς γενείου, κρύπτε σὺνδουλον σέθεν· 65

501. ἄγουσ' ἐρημίαν: 'de tijd in eenzaamheid doorbrengend', d.w.z. alleen, niet in gezelschap van haar meesteres. 511. θροομένη: θρέομαι - '(uit-)schreeuwen' (alleen van vrouwen), een woord dat weinig en buiten de tragedie zo goed als niet voorkomt. 521. πῶς: eigenlijk alleen 'hoe', maar vaak ook 'waarom'. — σοῦ μόνη: 'zonder u'. 531. ὀπαδὲ: ὀπηδός - 'begeleider'. 551. κακῶσ πίτνοντα: varieert ξυμφορὰ 'rampspoed'. φρενῶν ἀνδράπτεται: 'grijpt de geest aan', d.w.z. 'houdt bezig', 'vervult van zorg'. 581. λέξαι: 'opsommen', van λέγω, maar ≠ εἰπεῖν. 601. ζηλῶ σ': 'ik benijd u', sc. om uw onwetendheid. — πῆμα: hier = πάθος; de Griekse geneeskunde, waaraan de terminologie hier is ontleend, veronderstelde dat elke kwaal een begin, een middendeel en een slot bevatte 611. ὦ μῶρος: sc. Medea; het gaat hier niet om een vocativus en het is dan voor alle duidelijkheid (het gaat niet om een strakke regel) beter niet ὦ maar ὡ te schrijven, een kreet die enige ontsteltenis suggereert. 621. οὐδὲν οἶδε: subj. Medea. 641. μετέγων: 'ik heb spijt'. 651. πρὸς γενείου: lett. 'bij uw baard', vert. 'ik smeek u'.

- σιγήν γάρ, εἰ χρή, τῶνδε θήσομαι πέρι.
ΠΑ. ἤκουσά του λέγοντος, οὐ δοκῶν κλύειν,
 πεσσοὺς προσελθῶν, ἔνθα δὴ παλαιότεροι
 θάσσοσι, σεμνὸν ἀμφὶ Πειρηγῆς ὕδωρ,
 ὡς τούσδε παῖδας γῆς ἑλᾶν Κορινθίας 70
 σὺν μητρὶ μέλλοι τῆσδε κοίρανος χθονὸς
 Κρέων. ὁ μέντοι μῦθος εἰ σαφῆς ὄδε
 οὐκ οἶδα· βουλοίμην δ' ἂν οὐκ εἶναι τόδε.
ΤΡ. καὶ ταῦτ' Ἰάσων παῖδας ἐξανέξεται
 πάσχοντας, εἰ καὶ μητρὶ διαφορὰν ἔχει; 75
ΠΑ. παλαιὰ καινῶν λείπεται κηδευμάτων,
 κοὐκ ἔστ' ἐκεῖνος τοῖσδε δώμασιν φίλος.
ΤΡ. ἀπωλόμεσθ' ἄρ', εἰ κακὸν προσοίσομεν
 νέον παλαιῶν, πρὶν τόδ' ἐξηντληκένοι.
ΠΑ. ἀτὰρ σύ γ', οὐ γὰρ καιρὸς εἰδέναι τόδε 80
 δέσποιναν, ἠσύχαζε καὶ σίγα λόγον.
ΤΡ. ὦ τέκν', ἀκούεθ' οἶος εἰς ὑμᾶς πατήρ;
 ὄλοιτο μὲν μῆ· δεσπότης γὰρ ἔστ' ἐμός·
 ἀτὰρ κακός γ' ὢν ἐς φίλους ἀλίσκεται.
ΠΑ. τίς δ' οὐχὶ θνητῶν; ἄρτι γιγνώσκεις τόδε, 85
 ὡς πᾶς τις αὐτὸν τοῦ πέλας μᾶλλον φιλεῖ,
 [οἱ μὲν δικαίως, οἱ δὲ καὶ κέρδους χάριν]
 εἰ τούσδε γ' εὐνῆς οὐνεκ' οὐ στέργει πατήρ;
ΤΡ. ἴτ', εἴ γὰρ ἔσται, δωμάτων ἔσω, τέκνα.
 σὺ δ' ὡς μάλιστα τούσδ' ἐρημώσας ἔχε 90
 καὶ μὴ πέλαζε μητρὶ δυσθυμουμένην.
 ἤδη γὰρ εἶδον ὄμμα νιν ταυρουμένην

721. *σαφής*: 'zeker', 'waar'. 761. *κηδευμάτων*: 'verwantschap door huwelijik', 'relaties met de schoonfamilie'.

τοιῖσδ' ὥς τι δρασείουσαν· οὐδὲ παύσεται
χόλου, σάφ' οἶδα, πρὶν κατασκῆψαί τινι.
ἐχθρούς γε μέντοι, μὴ φίλους, δράσειέ τι.

95

Aan het vervolg wordt gewerkt

27-02-2015

George J. Winter
